

Теорія і методика освіти

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19357133>

Реалізація технології підготовки майбутніх лікарів до просвітницької діяльності на засадах міждисциплінарного підходу

Осінній Іван Анатолійович,

аспірант кафедри педагогіки та психології

Університету імені Альфреда Нобеля (Україна, м. Дніпро)

<https://orcid.org/0009-0000-3093-0725>

Прийнято: 14.03.2026 | Опубліковано: 31.03.2026

Анотація: Підготовка до просвітницької діяльності майбутніх лікарів представлена у вигляді педагогічної технології, що реалізується на засадах міждисциплінарної інтеграції освітніх компонентів. **Метою статті** визначено представлення реалізації технології підготовки майбутніх лікарів до просвітницької діяльності на засадах міждисциплінарного підходу у практиці медичного університету. **Методи.** Для досягнення поставленої мети було проведено комплексний аналіз освітньої програми у галузі «Медицина», виокремлено тематично споріднені освітні компоненти, узагальнено їх у змістові блоки просвітництва;. **Результати.** Технологія підготовки до просвітницької діяльності майбутніх лікарів реалізовувалась шляхом означення конкретної просвітницької теми (змістово-цільового блоку), виокремлення у межах цієї теми навчальних дисциплін Освітньої програми, актуалізації діяльності студентів, спрямованої на просвітництво споживачів за конкретною загальною темою у межах кожної із дисциплін. Було виокремлено змістово-цільові блоки: «Просвітництво з реабілітації», «Особливості

догляду», «Особливі аудиторії», «Комунікація», «Просвітництво здорової людини». Підготовка до просвітницької діяльності майбутніх лікарів здійснювалась із урахуванням їхньої залученості до симуляційних занять, тренінгів з комунікації, створення інформаційних матеріалів, підготовки публічних виступів, застосування кейс-методів у роботі з пацієнтами. Результатом міждисциплінарної підготовки студентів-медиків до просвітництва став дослідницький проєкт, зміст якого містив частини завдань, виконаних у межах кожної із дисциплін блоку. Якість проєкту оцінювалась за критеріями: відповідність змісту інформації меті заходу; доступність пояснення; комунікативна ефективність; практична цінність рекомендацій. **Висновки.** Ефективність технології підготовки майбутніх лікарів до просвітницької діяльності на засадах міждисциплінарного підходу обумовлена інтеграцією освітніх компонентів у змістово-цільовий просвітницькі блоки, що дозволяє актуалізувати увагу студентів у межах викладання означених дисциплін на аспекти, які можуть бути використані у просвітництві суспільних аудиторій споживачів, формує у майбутніх лікарів комплексну фахову компетенцію разом із усвідомленням соціальної значущості набутих знань.

Ключові слова: просвітницька діяльність, лікарі, педагогічна технологія, міждисциплінарний підхід.

Implementing a technology to prepare future doctors for educational activities based on an interdisciplinary approach

Osinnii Ivan,

Postgraduate Student, Department of Pedagogy and Psychology,
Alfred Nobel University (Ukraine, Dnipro)

<https://orcid.org/0009-0000-3093-0725>

Abstract: *The preparation of future doctors for educational work is presented as a pedagogical approach based on the interdisciplinary integration of educational components. The purpose of the article is to present the implementation of a methodology for preparing future doctors for educational activities based on an interdisciplinary approach within the practice of a medical university. Methods. To achieve the set objective, a comprehensive analysis of the educational programme in the field of «Medicine» was carried out; thematically related educational components were identified and grouped into thematic blocks of educational content;. Results. The methodology for preparing future doctors for public education activities was implemented by identifying a specific public education topic (content-and-objective module), identifying the Educational Program's academic disciplines within this topic, and facilitating student activities aimed at educating consumers on a specific general topic within each of these disciplines. The following thematic areas were identified: «Rehabilitation education», «Care considerations», «Special audiences», «Communication», and «Health education for the general public». Future doctors were prepared for their educational work through their involvement in simulation sessions, communication training, the creation of informational materials, the preparation of public presentations, and the use of case-based methods in their work with patients. The interdisciplinary training of medical students in health education culminated in a research project, the content of which comprised elements of tasks carried out within each of the disciplines in the module. The quality of the project was assessed according to the following criteria: relevance of the information to the event's objectives; clarity of explanation; communicative effectiveness; practical value of the recommendations. Conclusions. The effectiveness of the methodology for preparing future doctors for public engagement activities based on an interdisciplinary approach stems from the integration of educational components into content- and objective-oriented public engagement modules. This enables students' attention to be focused, within the teaching of these disciplines, on aspects that can be utilised in engaging the*

general public, and helps to develop comprehensive professional competence in future doctors, alongside an awareness of the social significance of the knowledge they have acquired.

Key words: *educational activities, doctors, teaching methodology, interdisciplinary approach.*

Постановка проблеми. Швидкі і постійні зміни у сфері медичних послуг, пов'язані із реформами, оптимізацією державного фінансування, реалізацією експериментальних проєктів, залученням спонсорів – вимагають нових підходів до підготовки майбутнього лікаря, уваги на особливих акцентах у освітніх програмах медичної галузі. Одним із таких акцентів, обумовлених потребами широкого кола зацікавлених осіб, є підготовка студентів медичних університетів до просвітницької діяльності, яка має стати містком до взаєморозуміння із соціальними аудиторіями, кожна з яких є зацікавленою стороною процесів медичної едукції.

В освітніх програмах підготовки лікарів все частіше з'являються дисципліни, спрямовані на взаємодію з пацієнтами, підтримку, м'яке консультування, просвітництво. При цьому фахова інформація сполучається із соціальними компетенціями, так званими *soft skills*, сформованість яких дозволяє лікарям бути в зоні зрозумілості пацієнтів. Таким чином, варто підкреслити значущість міждисциплінарного підходу у підготовці майбутнього лікаря до соціально-медичного просвітництва, основою якого є фахові знання, представлені у доступній для споживача формі та зрозумілому трактуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній українській педагогічній науці проблематика реалізації педагогічних експериментів у закладах вищої медичної освіти пов'язана передусім із дослідженням ефективності педагогічних умов та технологій професійної підготовки майбутніх лікарів. Так, зокрема у дослідженні В. Стинської, І. Кліщ, Н. Кравець

акцентовано увагу на ефективності міждисциплінарного підходу у підготовці майбутніх лікарів, що дозволяє використовувати потенціал інновацій – як-от: апробації змішаного навчання, кейс-методів, інтегрованих міждисциплінарних модулів, а також телемедицини технологій для підвищення мотивації студентів до навчання, формування у них клінічних й етичних компетентностей, цифрової грамотності та готовності до безперервного професійного розвитку [12]. М. Карпова зауважує на дієвості технологічного підходу у підготовці майбутніх педіатрів до командної роботи [6]; колектив науковців Р. Горбатюк, І. Волч, Г. Михайлишин, В. Буката аналізує зміни у структурі та технологіях підготовки лікарів у сучасній вищій медичній освіті, зокрема використання дистанційних технологій, інформаційного освітнього середовища та нових форм організації самостійної роботи студентів [4]. Інший авторський колектив (А. Волосовець, І. Зозуля, О. Іващенко, І. Вербицький, О. Крамарева, А. Бойко, Д. Савченко) розглядає оновлення освітніх технологій у підготовці майбутніх лікарів (із включенням компетентнісного підходу, інтеграцією теоретичного і клінічного навчання) - як чинник розвитку медичної освіти [3].

Низка експериментів присвячена формуванню у майбутніх лікарів комунікативних якостей, компетентностей, культури. Науковці Н. Галіаш (Haliyash N.), Н. Білкевич (Bilkevych N.), Н. Петренко (Petrenko N.) представляють впровадження наскрізної програми з медичної комунікації – із виділенням окремого циклу занять для формування початкових навичок спілкування – результатом чого стала їхня трансформація у повноцінну комунікативну компетентність майбутнього фахівця медичного профілю [13]. У праці І. Кінаш (Kinash I.) комунікативна підготовка майбутніх лікарів представлена через технологію, орієнтовану на зміну змісту освітньої програми, застосуванням специфічних методів навчання, упровадження педагогічних умов, що актуалізують гнучкість, емпатійність, рефлексивність комунікативної компетентності лікаря [15]. К. Качайло доводить ефективність педагогічних

умов формування комунікативної культури студентів-медиків через створення професійно зорієнтованого освітнього середовища та комунікативно насичених форм навчання [7]. М. Бичко розвиток комунікативної компетентності майбутнього лікаря визначає важливим складником його професійної готовності [1], спорідненою науковою позицією щодо означеного аспекту є дослідження С. Поплавської, в якому представлено технологію формування готовності студентів медичних коледжів до комунікативної взаємодії у професійній діяльності [10]. Окремий напрям становлять дослідження ролі науково-дослідної діяльності студентів у професійній підготовці лікаря (Ishchuk, D) [14].

Останнім часом інтерес науковців-методологів суттєво змістився у дослідження категорії міждисциплінарності процесів підготовки фахівців, зокрема і медичної галузі. Так, І. Бурлака та В. Підгайна звертають на важливість інтеграції медичних і біологічних наук у міждисциплінарному підході медичних освітніх програм [2]; Про міждисциплінарну інтеграцію у професійній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі йдеться у праці І. Гуменної [5], цю ж тему у підготовці фармацевтів досліджує І. Мельничук [8], конкретизація означеної науково-методичної проблеми для підготовки фахівців-реабілітологів представлена у дослідженні Р. Слухенської та П. Ковальчук [11].

Отже, таке розмаїття наукових досліджень свідчить про зростання інтересу українських науковців до експериментальної перевірки педагогічних умов, технологій, моделей, що удосконалюють якість фахової підготовки майбутніх медичних фахівців у закладах вищої освіти [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Означені педагогічні експерименти, реалізовані у медичних освітніх закладах, дають усвідомлення можливості продовжити тему удосконалення фахової підготовки майбутніх лікарів – з огляду на зміну суспільного запиту. Уважаємо, що швидке розповсюдження у глобальному світі хвороб, пов'язаних із цивілізаційними проблемами, зміною природного середовища, гіподинамією, розвитком хімічної

харчової промисловості тощо засвідчує потребу суспільства у реальній медико-соціальній едукації, а отже, освітні програми підготовки лікарів мають бути удосконалені в аспекті формування у студентів просвітницької компетентності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті: представлення реалізації технології підготовки майбутніх лікарів до просвітницької діяльності на засадах міждисциплінарного підходу у практиці медичного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування у майбутніх лікарів готовності до просвітницької діяльності відбувалось у процесі актуалізації в Освітній програмі «Медицина» конкретних освітніх компонентів, змістові модулі яких дозволяли здійснювати взаємоінтеграцію, а отже, основою реалізації означеної технології став міждисциплінарний підхід.

Передусім було означено змістово-цільові блоки, у межах яких мала відбуватись інтеграція освітніх компонентів медичної освітньої програми. Блок «Просвітництво здорової людини» потенційно мав інтегрувати у собі: ОК 17 - гігієна та екологія; ОК 28 - соціальна медицина та громадське здоров'я; ОК 46 - професійні хвороби; ОК 48 - організація та економіка охорони здоров'я. гігієнічна профілактика захворювань; ВК 21 - дієтотерапія та раціональне харчування; ВК 84 - харчування здорової дитини. У цьому блоці були сконцентровані навчальні дисципліни, у змісті яких тим чи іншим способом були представлені теми підтримки здоров'я людини, яка не має захворювань, а отже, цільове просвітництво мало бути спрямоване на широкі соціальні аудиторії і носити мотиваційний характер валеологічного змісту. Крім того означений тематичний напрям вимагав найбільш загальних платформ для розповсюдження просвітницької інформації, а отже, майбутні лікарі мали віднаходити можливості її представлення на популярних медіа майданчиках, у соцмережах, у формах блогінгів, публічних відеолекцій тощо – що актуалізовувало технологічну компетентність майбутніх лікарів.

Блок «Просвітництво з реабілітації» був призначений для підготовки студентів до соціально-медичної едукції пацієнтів з тяжкими травмами, залежностями та їхніх родин і включав такі освітні компоненти: ОК 40 - психіатрія, наркологія; ОК 59 - фізична реабілітація. Спортивна медицина; ВК 38 - догляд за хворими у педіатрії. Особливістю реалізації цього міждисциплінарного блоку була актуалізація уваги студентів на важливості просвітництва не лише для пацієнтів, а й для тих, хто знаходиться із ними у родинних зв'язках. Зважаючи на високий рівень ризиків психологічної співзалежності членів родини, мали намір додати до означеного блоку ще й дисципліни психологічної галузі – як тематичні спецкурси.

Тематичний міждисциплінарний блок «Особливості догляду» включав освітні компоненти; ОК 19 - догляд за хворими (практика); ВК 11 - паліативна та хоспісна медицина; ВК 38 - догляд за хворими у педіатрії, ВК 69 - геронтологічні аспекти хоспісної та паліативної медицини. Цей блок був призначений саме для рідних пацієнтів, що потребували медико-санітарних знань з догляду за хворими. Оскільки означена тема є досить приватною, уважали, що едукція з неї має бути камерного характеру, проводиться за потребою у формі індивідуальних консультацій або бути представленою у психологічних групах підтримки рідних пацієнтів, які страждають на тяжкі захворювання.

Міждисциплінарний блок «Особливі аудиторії» був представлений освітніми компонентами: ОК 40 - психіатрія, наркологія, ОК 42 - епідеміологія та принципи доказової медицини; ОК 46 - професійні хвороби; ВК 69 - геронтологічні аспекти хоспісної та паліативної медицини; ВК 75 - тактична медицина. На відміну від блоку «Особливості догляду», об'єктами едукції тут мали стати працівники середньої та нижчої ланки медичної галузі, а також широкі суспільні аудиторії, поєднані однією проблемою – наприклад, заняття з тактичної медицини мають бути організовані у більшості професійних колективів – за умови перебування працівників у місцях близькості до бойових

дій. Отже, особливістю підготовки студентів до такого виду едукції має бути формування умінь надавати інформацію на прийнятному для споживачів рівні розуміння (відповідно для медсестер це буде едукція із застосуванням професійних термінів, а для офісних працівників фірми – прикладне навчання, представлене у доступній мовленнєвій формі).

Міждисциплінарний блок «Комунікація» відбивав загальні цілі удосконалення професійного мовлення лікаря-просвітника – з огляду на специфіку теми, аудиторії, ситуації взаємодії – і містив освітні компоненти: ОК 42 - епідеміологія та принципи доказової медицини; ВК 17 - культура медичної професійної мови і спілкування; ВК 60 - етикет у медицині.

Кожен тематичний блок міждисциплінарного циклу дозволяв відпрацьовувати конкретні уміння просвітницької діяльності студентів-медиків.

Міждисциплінарний блок «Просвітництво здорової людини» формував уміння створювати тематичні продукти просвітництва: буклети з профілактики захворювань, інфографіку, короткі відеопояснення для цільових аудиторій, інформаційні тексти для соціальних мереж тощо. Тематика блоку охоплювала профілактику серцево-судинних захворювань, філософію та алгоритми здорового харчування, профілактику професійних захворювань (для медичних працівників, працівників хімічної промисловості, гірничих професій), екологічні ризики для здоров'я.

Міждисциплінарний блок «Просвітництво з реабілітації» був спрямований на формування у студентів умінь взаємодії з пацієнтом та його родиною, зокрема з метою підтримки мотивації пацієнта до лікування – через підготовку майбутніми лікарями коротких виступів перед аудиторіями пацієнтів (з різними травмами або залежностями) реабілітаційного відділення, батьків дітей із хронічними захворюваннями. На відміну від просвітницької діяльності у межах блоку «Просвітництво здорової людини», де метою комунікації із аудиторіями було донесення інформації, у блоці «Просвітництво з реабілітації» взаємодія

мала містити обов'язкових зворотний зв'язок – тому студентів спрямовували на такий стиль і форму повідомлень, які б давали можливість споживачам ставити запитання, а просвітникові – відповідати на них.

Блок «Особливості догляду» мав сформувати у студентів компетенції створення інформаційних інструкцій, наприклад, пам'ятка з догляду за літніми людьми у геронтоцентрі (або у домашніх умовах), інструкція для родичів паліативного пацієнта, рекомендації для батьків хворої дитини (із різними типами хвороб). Варто зазначити, що у цьому блоці, як і в блоці «Просвітництво з реабілітації» увага студентів була привернена ще й до практичної форми просвітництва, що вимагало сформованості організаційних умінь: знайти відповідного фахівця (ерготерапевта, педіатра, геронтолога, психолога) і домовитись про проведення тренінгу з конкретною практичною ціллю, наприклад, тренінг для рідних паліативного пацієнта щодо догляду за лежачим хворим: алгоритм фізичної допомоги тощо.

Блок «Особливі аудиторії» потребував від студентів умінь обирати актуальні теми соціально-медичного спрямування і доносити просвітницьку інформацію для представників різних соціальних аудиторій. Так, для аудиторії літніх людей було обрано теми просвітництва: «здорове старіння» (фізична активність, когнітивне здоров'я, харчування), «профілактика деменції» (тренування пам'яті, інтелектуальна активність), «психологічне благополуччя» (подолання самотності, підтримка соціальної активності), «профілактика падінь і травм» (вітамінний комплекс, фізичні вправи, усвідомлення ресурсності організму). Означені теми студенти мали відпрацювати у формах: лекцій у клубах для людей старшого віку (на базі бібліотек), груп здоров'я (на базі санаторних груп), занять з тренувань пам'яті (на базі реабілітаційного відділення клініки для пацієнтів після інсультів), просвітницько-практичні зустрічі у територіальних центрах допомоги ВПО.

Цільовим призначенням міждисциплінарного блоку «Комунікація у просвітництві» було означено пояснення складної медичної інформації простою мовою; робота зі страхами пацієнтів, зі скепсисом та недовірою, а отже, студентів спрямовували до розробки рольових ігор (кейс-сценаріїв), що мали б надати модель вирішення конкретних ситуацій, пов'язаних із просвітницькою діяльністю. Популярними для використання у практичній діяльності стали кейси: пацієнт не довіряє вакцинації (або батьки відмовляються вакцинувати дитину), родичі відмовляються від лікування рідної людини, пацієнт шукає інформацію в інтернеті.

Отже, у межах експерименту студенти готувались до просвітницької діяльності через залученість до симуляційних занять, тренінгів з комунікації, створення інформаційних матеріалів, підготовки публічних виступів, застосування кейс-методів у роботі з пацієнтами.

Кожен міждисциплінарний блок результував у дослідницький проєкт, зміст якого містив частини завдань, виконаних у межах кожної із дисциплін блоку.

Процес підготовки до просвітницької діяльності представимо на прикладі міждисциплінарного блоку «просвітництво здорової людини».

дисципліна	Завдання для студентів	Форма виконання	Внесок у підсумковий проєкт
ОК 17 - гігієна та екологія	Проаналізувати вплив факторів довкілля на здоров'я людини та сформулювати гігієнічні рекомендації щодо їх мінімізації	Інфографіка або пам'ятка	Блок «Екологічні фактори здоров'я»
ОК 28 - соціальна медицина та	Визначити основні фактори ризику для	Аналітична довідка + інфографіка	Блок «Фактори ризику та

громадське здоров'я	здоров'я населення та обґрунтувати профілактичні стратегії		профілактика захворювань»
ОК 46 - професійні хвороби	Визначити поширені професійні ризики та способи їх профілактики	Просвітницька пам'ятка	Блок «Профілактика професійних захворювань»
ОК 48 - організація та економіка охорони здоров'я. гігієнічна профілактика захворювань	Пояснити роль профілактичної медицини у системі охорони здоров'я та її економічну ефективність	Короткий просвітницький текст або презентація	Блок «Значення профілактики для системи охорони здоров'я»
ВК 21 - дієтотерапія та раціональне харчування	Розробити рекомендації щодо раціонального харчування як фактору профілактики захворювань	Інфографіка або буклет	Блок «Здорове харчування»
ВК 84 - харчування здорової дитини	Підготувати рекомендації для батьків щодо харчування та формування здорових звичок у дітей	Пам'ятка або інформаційний текст	Блок «Харчування та здоров'я дітей»

Підсумком діяльності студентів у межах міждисциплінарного блоку став просвітницький проєкт «Здоров'я людини у сучасному середовищі», якість якого дозволяла визначити рівень здатності студентів пояснювати медичну інформацію доступною мовою, уміння адаптувати інформацію до різних аудиторій населення, здатність інтегрувати знання різних медичних дисциплін у просвітницьку діяльність.

Якість кожного проєкту оцінювалась за критеріями: відповідність змісту інформації меті заходу; доступність пояснення; комунікативна ефективність; практична цінність рекомендацій.

Висновки. Ефективність технології підготовки майбутніх лікарів до просвітницької діяльності у практиці медичного університету обумовлена можливістю її реалізації на засадах міждисциплінарного підходу. Важливою умовою організації міждисциплінарної інтеграції освітніх компонентів є виокремлення конкретної просвітницької теми, що дозволяє поєднувати дотичні навчальні дисципліни у тематичний блок. Актуалізація уваги студентів у межах викладання означених дисциплін на аспекти, які можуть бути використані у просвітництві суспільних аудиторій споживачів, сприяє формуванню у майбутніх лікарів комплексної фахової компетенції разом із усвідомленням соціальної значущості набутих знань. Цінним для доведення дієвості міждисциплінарного підходу у формуванні просвітницької компетентності майбутніх лікарів визначаємо підсумковий просвітницький проєкт, зміст якого відбиває узагальнені компетенції з означеної теми, що були сформовані у межах різних навчальних дисциплін.

Список використаних джерел

1. Бичко М. Р. Розвиток комунікативної компетентності майбутнього лікаря як складника його професійної готовності. *Витоки педагогічної майстерності*. 2018. Вип. 21. С. 19–22. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a45e91d5-0d76-4df5-8b60-db8ee45c0851/content>
2. Бурлака І. С., Підгайна В. В. Міждисциплінарний підхід у навчанні майбутніх лікарів. *Медичні та біологічні науки: міждисциплінарний аспект: матеріали Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної internet-конференції до Всесвітнього дня анатомії*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2024. С. 246–248. URL: <https://dspace.khimu->

library.com.ua/server/api/core/bitstreams/67ae0fbf-a21c-41b7-9654-951a7f6d5128/content

3. Волосовець А. О., Зозуля І. С., Іващенко О. В., Вербицький І. В., Крамарева О. Г., Бойко А. В., Савченко Д. С. Особливості сучасної структури концепції освітньої діяльності з підготовки здобувачів магістерського рівня за спеціальністю 222 «Медицина». *Медична освіта*. 2023. № 1. С. 11–14. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2023.1.13821>
4. Горбатюк Р. М., Волч І. Р., Михайлишин Г. І., Буката В. В. Підготовка майбутніх лікарів у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Медична освіта*. 2023. № 2. С. 18–24. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2023.2.14010>
5. Гуменна І. Р. Міждисциплінарна інтеграція у професійній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі. *Теорія та методика професійної освіти*. 2019. № 18(1). С. 121–126. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-1-26>
6. Карпова М. Є. Підготовка майбутніх педіатрів до роботи в команді засобами інтерактивних технологій: дис. ... доктора філософії: 01 Освіта/Педагогіка; 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Дніпро, 2021. 359 с.
7. Качайло К. В. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування культури ділового спілкування у майбутніх лікарів. *Імідж сучасного педагога*. 2025. № 5(224). С. 123–128. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5\(224\)-123-128](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-5(224)-123-128)
8. Мельничук І. Реалізація міждисциплінарного підходу в професійній підготовці майбутніх фармацевтів у вищій медичній школі. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Т. 11, № 6. С. 27–31. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i6-004>

9. Мілерян В. Є. Методичні основи підготовки та проведення навчальних занять у медичних вузах: метод. посіб. Київ: НМУ, 2006. 80 с.
10. Поплавська С. Д. Формування готовності студентів медичних коледжів до комунікативної взаємодії у професійній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2009. 22 с.
11. Слухенська Р. В., Ковальчук П. Є. та ін. Міждисциплінарні принципи підготовки фахівців-реабілітологів. *Академічні візії*. 2024. Вип. 28. С. 2–8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10686854>
12. Стинська В. В., Кліщ І. П., Кравець Н. С. Інноваційні педагогічні стратегії в підготовці медичних і фармацевтичних кадрів в Україні. *Медична освіта*. 2025. № 2. С. 35–41. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.2.15484>
13. Haliyash N. B., Bilkevych N. A., Petrenko N. V. Формування комунікативної компетентності як фундаментальної складової професії лікаря. *Медична освіта*. 2019. № 2. С. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2019.2.10346>
14. Ishchuk D. The relevance of medical research in the training process of future physicians in institutions of higher medical education in Ukraine. *Social Work and Education*. 2024. Т. 11, № 2. С. 269–280. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.24.2.8>
15. Kinash I. O. Формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів на етапі професійної підготовки. *Медична освіта*. 2020. № 3. С. 84–88. DOI: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2020.3.11445>